

GIOVANNI'S KAMER

Van James Baldwin verschenen ook bij De Geus

Als Beale Street kon praten
Niet door water, maar door vuur
Kom, roep het van de bergen
Een zoon van Amerika

JAMES BALDWIN

Giovanni's kamer

Met een inleiding van Colm Tóibín

Uit het Engels vertaald door Eefje Bosch en Manik Sarkar

DE GEUS

Het citaat op p. 18 is afkomstig uit Nella Larsen, *Schutkleur*, vertaald door Lisette Graswinckel, uitgeverij Nieuw Amsterdam (2018)

De uitgever ontving voor deze uitgave in het kader van schwob.nl een subsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Giovanni's Room*,
verschenen bij Alfred A. Knopf

Oorspronkelijke tekst © James Baldwin, 1956. Voor de
eerste keer gepubliceerd door The Dial Press, vs

Inleiding © Colm Tóibín, 2016

Nederlandse vertaling © Eefje Bosch, Manik
Sarkar en De Geus bv, Amsterdam 2024

Omslagontwerp Kris Demey

Omslagbeeld © Carlos McClendon, 1947, George Platt Lynes.

Het omslagbeeld is gebruikt met toestemming van de erven
van George Platt Lynes en is afkomstig uit de collectie van het

Kinsey Institute, Indiana University. All rights reserved

Typografie binnenwerk Crius Group, Hulshout, België

ISBN 978 90 445 4993 5

NUR 302

VOOR LUCIEN

Ik ben de man, ik heb doorstaan, ik was erbij.

– Whitman

1

Ik sta bij het raam van het grote huis in Zuid-Frankrijk terwijl de avond valt, de avond die me naar de verschrikkelijkste ochtend van mijn leven zal voeren. In mijn hand heb ik een glas, de fles staat binnen handbereik. Ik kijk naar mijn spiegelbeeld in de steeds donkerder glans van de ruit. Mijn spiegelbeeld is lang, spichtig bijna, mijn blonde haar glanst. Mijn gezicht is zo'n gezicht dat je vaak hebt gezien. Mijn voorouders veroverden een continent, rukten op over met dood bezaaide vlaktes tot ze bij een oceaan uitkwamen die met de rug naar Europa lag en uitkeek over een donkerder verleden.

Tegen de ochtend zal ik misschien dronken zijn, maar het zal niet helpen – ik stap toch wel op de trein naar Parijs. De trein zal hetzelfde zijn; de mensen die op de rechte, houten banken van de derde klas op zoek zijn naar comfort en zelfs een beetje waardigheid zullen hetzelfde zijn, en ook ik zal hetzelfde zijn. We zullen naar het noorden rijden door hetzelfde veranderende landschap en we zullen de olijfbomen, de zee en de glorieuze, stormachtige hemel van het zuiden verruilen voor de mist en de regen van Parijs. Iemand zal vragen of ik de helft van zijn brood wil, iemand zal me een slok wijn aanbieden, iemand zal om een lucifer vragen. Mensen zullen langs de coupé lopen, uit het raam kijken, bij ons naar binnen kijken. Op elk station zullen rekruten

met slobberige bruine uniformen en gekleurde petten de coupédeur opentrekken en vragen: ‘*Complet?*’, en we zullen allemaal ja knikken, als samenzweerders, en als ze doorlopen zullen we flauw naar elkaar glimlachen. Er zullen er twee of drie voor onze coupédeur blijven staan; ze zullen met zware, ruwe stemmen naar elkaar schreeuwen en hun smerige legersigaretten roken. Tegenover me zal een meisje zitten, een beetje opgelaten vanwege de aanwezigheid van de rekruten, dat zich afvraagt waarom ik niet met haar flirt. Alles zal hetzelfde zijn, alleen ik zal stiller zijn.

En deze avond is het landschap stil, dit landschap dat ik door mijn spiegelbeeld heen in het vensterglas zie. Het huis ligt vlak bij een klein vakantieoord – dat staat nog leeg, het seizoen moet nog beginnen. Het staat op een kleine heuvel, beneden kun je de lichten van het stadje zien en de golven horen beuken. Mijn vriendin Hella en ik hebben het een paar maanden geleden gehoord vanuit Parijs, aan de hand van foto’s. Ze is nu een week weg. Ze is op volle zee, op de terugreis naar Amerika.

Ik zie haar voor me: heel elegant, nerveus, sprankelend, omhuld door het licht dat de salon van de oceaanstomer vult; ze drinkt iets te snel, ze lacht en ze kijkt naar de mannen. Zo was ze ook toen ik haar ontmoette, in een café in Saint-Germain-des-Prés; ze stond te drinken en te kijken en daarom vond ik haar leuk; ze leek me iemand met wie je goed plezier kunt maken. Zo begon het, meer betekende het niet voor me; en ondanks alles weet ik nog steeds niet of het ooit meer voor me betekend heeft. Ondanks alles weet ik ook niet of het voor haar veel meer betekend heeft – althans niet voor ze die reis naar Spanje maakte en ze zich daar, toen ze alleen was, misschien afvroeg of ze echt

de rest van haar leven wilde doorbrengen met drinken en naar mannen kijken. Maar toen was het al te laat. Ik was al met Giovanni. Voordat ze naar Spanje ging had ik haar ten huwelijk gevraagd; ze moest lachen en ik ook, maar vreemd genoeg werd het daardoor serieuzer voor me; ik drong aan, toen zei ze dat ze weg moest om erover na te denken. En de allerlaatste avond dat ze hier was, de allerlaatste keer dat ik haar zag, zei ik terwijl ze haar koffer pakte dat ik ooit van haar gehouden had, en dat liet ik mezelf geloven. Maar ik vraag me af of het waar was. Ik dacht natuurlijk aan onze nachten in bed, aan de bijzondere onschuld en vertrouwdeheid die nooit meer zouden terugkomen, die de nachten betoverend hadden gemaakt, anders dan het verleden, het heden en alles wat nog zou komen, anders dan mijn leven kortom omdat ik er niet meer dan een plichtmatige verantwoordelijkheid voor hoefde te nemen. Die nachten speelden zich af onder een buitenlandse hemel, zonder toeschouwers, zonder gevolgen – en dat laatste luidde onze ondergang in, want als je het eenmaal hebt gevonden, is niets zo onverdraaglijk als vrijheid. Ik denk dat ik haar daarom ten huwelijk vroeg: om mezelf aan iets te ankeren. Misschien had zij daarom in Spanje bedacht dat ze met me wilde trouwen. Maar helaas kun je je ankers, je geliefden en je vrienden niet zelf uitkiezen, net zomin als je ouders. Die krijg je van het leven en dat neemt ze je ook weer af, en de grote moeilijkheid is om ja tegen het leven te zeggen.

Toen ik aan Hella zei dat ik van haar gehouden had, had ik het over de dagen voordat me iets afschuwelijks, iets onherroepelijks was overkomen, toen een relatie nog gewoon een relatie was. Vanaf nu, vanaf vanavond, vanaf morgenochtend zal ik, in hoeveel bedden ik tussen nu en

mijn sterfbed ook zal liggen, nooit meer in staat zijn tot zo'n jongensachtige, enthousiaste relatie – die als je erover nadenkt eigenlijk een hogere of in ieder geval pretentieuzere vorm van masturbatie is. Mensen zijn te veranderlijk om lichtzinnig mee om te springen. Ik ben te veranderlijk om te kunnen vertrouwen. Als dat niet zo was, zou ik vanavond niet alleen in dit huis zijn. Dan zou Hella niet op volle zee zijn. En dan zou Giovanni niet ergens tussen vannacht en morgenochtend sterven onder de guillotine.

Van alle leugens die ik heb verteld – verteld, geleefd en geloofd – is er een die ik betreur – alsof dat er iets toe doet. Dat is de leugen die ik aan Giovanni vertelde, maar waarvan ik hem nooit kon overtuigen: dat ik nog nooit met een jongen naar bed was geweest. Dat was ik wel. En daarna had ik besloten dat ik het nooit meer zou doen. Het beeld dat ik nu van mezelf heb, heeft iets bizars. Ik ben zo hard, zo ver weggerend, helemaal naar de overkant van de oceaan, alleen maar om dezelfde bulldog in mijn achtertuin te vinden – terwijl de achtertuin is gekrompen en de bulldog gegroeid.

Ik heb al jaren niet meer aan Joey gedacht, maar vanavond zie ik hem duidelijk voor me. Het is lang geleden. Ik was nog geen twintig, hij ongeveer even oud, het scheelde misschien een jaar. Hij was een heel leuke jongen, slim, donker, altijd vrolijk. Een tijdlang was hij mijn beste vriend. Later werd de gedachte dat iemand als hij mijn beste vriend kon zijn het bewijs dat er iets afschuwelijk mis met me was. En dus vergat ik hem. Maar vanavond zie ik hem heel helder.

Het was zomer, er was geen school. Zijn ouders waren een weekendje weg en in dat weekend logeerde ik bij hem,

in Brooklyn, vlak bij Coney Island. Wij woonden destijds ook in Brooklyn, maar in een betere buurt dan Joey. Ik vermoed dat we op het strand rondhingen, een beetje zwommen, lachend naar de passerende halfnaakte meisjes keken en ze n afloten. Als er die dag één meisje had gereageerd, weet ik zeker dat de zee niet diep genoeg was geweest om onze schaamte en paniek in te verdrinken. Het was duidelijk dat de meisjes dat ook doorhadden, misschien door de manier waarop we floten, en daarom negeerden ze ons. Toen de zon onderging liepen we over de promenade naar zijn huis met onze broek over de natte zwembroek heen.

Het begon onder de douche, denk ik. Daar in die kleine, dampende ruimte, toen we stonden te stoeien en elkaar er met natte handdoeken van langs gaven, voelde ik iets – iets wat ik nooit eerder had gevoeld en waar hij op een mysterieuze, onbestemde manier mee te maken had. Ik weet nog dat ik me helemaal niet aan wilde kleden: ik maakte mezelf wijs dat dat door de hitte kwam. Maar we kleedden ons wel aan, min of meer, we aten koude dingen uit de ijskast en dronken veel bier. Waarschijnlijk zijn we naar de film gegaan. Ik zou niet weten waarom we anders naar buiten gingen, en ik weet nog dat we door de donkere, drukkende straten van Brooklyn liepen, waar de hitte uit het wegdek omhoogkwam en zo sterk door de muren werd weerkaatst dat je iemand ermee kon doodslaan, en het leek of iedere volwassene ter wereld luidruchtig en smoezelig op de veranda's zat, en ieder kind ter wereld op de stoep of in de goot zat of aan een brandtrap hing, en ik had mijn arm om Joey heen geslagen. Waarschijnlijk was ik er trots op dat zijn hoofd maar net tot aan mijn oor kwam. We liepen, Joey vertelde vieze moppen en we lachten. Gek dat ik me

nu, na al die tijd, voor het eerst herinner hoe goed ik me die avond voelde, hoe gek ik was op Joey.

Toen we weer door dezelfde straten naar huis liepen, was het overal stil; ook wij waren stil. In het appartement waren we muisstil, op Joey's kamer kleedden we ons slaperig uit, we gingen naar bed. Ik sliep – vrij lang, denk ik. Maar ik werd wakker omdat het licht aan was en Joey verwoed zijn kussen bestudeerde.

‘Wat is er?’

‘Ik denk dat ik door een bedwants ben gebeten.’

‘Heb jij bedwantsen, viezerik?’

‘Volgens mij ben ik gebeten.’

‘Ben je al eerder door een bedwants gebeten?’

‘Nee.’

‘Ga dan maar weer slapen. Je droomt.’

Hij keek me aan met open mond en grote, donkere ogen. Alsof hij opeens beseftte dat ik een expert op het gebied van bedwantsen was. Ik schoot in de lach en greep zijn hoofd vast zoals ik al god weet hoe vaak had gedaan als hij me klierde of ik met hem dolde. Maar deze keer gebeurde er iets toen ik hem aanraakte, in hem en in mij, en voor ons allebei voelde de aanraking anders dan alle eerdere keren dat we waren aangeraakt. En hij sribbelde niet tegen, wat hij anders wel deed, maar bleef liggen in de positie waar ik hem in trok, tegen mijn borst. En ik beseftte dat mijn hart als een razende tekeerging en dat Joey trillend tegen me aan lag en dat het licht in de kamer fel en heet was. Ik begon te bewegen en wilde een grapje maken, maar Joey mompelde iets en ik boog mijn hoofd om het te kunnen horen. Joey keek omhoog toen ik omlaagkeek en toen kusten we elkaar – min of meer per ongeluk. Op dat moment was ik

me voor het eerst van mijn leven daadwerkelijk bewust van het lichaam en de geur van iemand anders. We lagen met onze armen om elkaar heen. Het was alsof ik een zeldzaam, uitgeput, halfdood vogeltje in mijn hand hield dat ik door een onwaarschijnlijk toeval had gevonden. Ik was doodsbang – hij ook, daar ben ik van overtuigd – en we deden onze ogen dicht. Nu ik het vanavond zo helder, zo pijnlijk voor me zie, weet ik dat ik het nooit een moment echt ben vergeten. Nu voel ik een vage echo van dat angstaanjagende gevoel: een immense, dorstige hitte, een trilling, een tederheid die zo'n pijn deed dat ik dacht dat mijn hart het zou begeven. Toch kwam uit die verbijsterende, ondraaglijke pijn vreugde voort; die nacht gaven we elkaar vreugde. Op dat moment voelde het alsof een heel leven niet genoeg was om met Joey de liefde te bedrijven.

Maar dat leven duurde kort, bleef beperkt tot die nacht – de volgende ochtend was het voorbij. Toen ik wakker werd lag Joey nog te slapen, opgerold, op zijn zij, naar me toe gedraaid. Met zijn halfopen mond, zijn blozende wangen, de donkere vlek van zijn krullen die over zijn klamme ronde voorhoofd op het kussen vielen en zijn lange wimpers die een beetje glinsterden in de zomerzon, leek hij wel een baby. We waren allebei naakt, onze voeten zaten verstrikt in het laken dat we over ons heen hadden getrokken. Joey's lichaam was bruin, bezweet; hij was het mooiste wezen dat ik ooit had gezien. Ik wilde hem aanraken om hem wakker te maken, maar iets hield me tegen. Opeens werd ik bang. Misschien omdat hij er zo onschuldig bij lag, zo vol vertrouwen; misschien omdat hij zoveel kleiner was dan ik; mijn eigen lichaam voelde ineens lomp en zwaar, en het verlangen dat in me groeide monsterlijk. Maar boven

alles werd ik ineens bang. Ineens besepte ik iets: *Joey is een jongen*. Ik zag ineens hoe sterk zijn bovenbenen waren, zijn armen, zijn losjes gebalde vuisten. Ik werd ineens bang van de kracht, de belofte en het geheim van dat lichaam. Dat lichaam dat ineens de donkere ingang werd van een spelonk waarin ik zou worden gefolterd tot ik krankzinnig werd, waarin ik mijn mannelijkheid zou verliezen. Tegelijkertijd wilde ik dat geheim juist leren kennen, de kracht ervan voelen, de belofte ervan vervullen. Het zweet op mijn rug werd koud. Ik schaamde me. Zelfs het bed getuigde in al zijn zoete wanorde van verdorvenheid. Ik vroeg me af wat Joey's moeder bij het zien van de lakens zou zeggen. Toen dacht ik aan mijn vader, die buiten mij niemand op de wereld had omdat mijn moeder was overleden toen ik klein was. Er opende zich een gapende spelonk in mijn hoofd, donker, vol geruchten en toespelingen, vol half gehoorde, halfvergeten, halfbegrepen verhalen vol vieze woorden. Ik dacht dat ik in die spelonk mijn toekomst zag. Ik was bang. Ik kon wel huilen van schaamte en paniek, huilen omdat ik niet begreep hoe dit had kunnen gebeuren, hoe dit in mij had kunnen gebeuren. En ik nam een besluit. Ik stond op en ik douchte, en toen Joey wakker werd, was ik al aangekleed en had ik ontbijt gemaakt.

Ik zei niets over mijn besluit; daarvoor stond ik niet sterk genoeg in mijn schoenen. Ik bleef niet ontbijten, dronk alleen koffie en verzon een smoes om naar huis te gaan. Ik wist dat Joey me niet geloofde, maar hij wist niet hoe hij moest protesteren of aandringen; hij wist niet dat dat genoeg zou zijn geweest. Hoewel ik die zomer bijna iedere dag met hem was opgetrokken, kwam ik na die dag niet meer bij hem. Hij ook niet meer bij mij. Als hij dat wel had gedaan,

was ik blij geweest om hem te zien, maar door de manier waarop ik afscheid had genomen was er een beklemming ontstaan die we geen van beiden ongedaan konden maken. Toen ik hem aan het einde van de zomer een keer tegen het lijf liep, min of meer per ongeluk, vertelde ik een lang en volkomen verzonnen verhaal over een nieuw vriendinnetje, en toen de school weer begon sloot ik me aan bij een groepje oudere, ruigere jongens en deed ik gemeen tegen Joey. Hoe verdrietiger hij werd, hoe gemener ik deed. Uiteindelijk verhuisde hij weg uit de buurt; hij ging van school en ik heb hem nooit meer gezien.

Misschien werd ik die zomer eenzaam, begon die zomer de vlucht die me naar dit donker wordende raam heeft gebracht.

En toch: als je op zoek gaat naar het doorslaggevende, allesbepalende moment, het moment dat alle andere momenten anders maakt, beland je al snel in een doolhof vol dwaalsporen en deuren die plotseling op slot gaan, waar je je snel een weg doorheen moet banen. Misschien begon mijn vlucht die zomer – maar dan nog weet ik niet wanneer het zaadje werd geplant van het dilemma dat ertoe leidde dat ik die zomer vluchtte. Het ligt natuurlijk ergens voor me, ergens in het spiegelbeeld dat ik in de ruit bekijk terwijl het buiten donker wordt. Het is hier, opgesloten met mij in de kamer, dat is altijd zo geweest, dat zal altijd zo zijn, en toch voelt het nog onbekender dan de onbekende heuvels buiten.

We woonden destijds in Brooklyn, dat zei ik al; we hadden ook in San Francisco gewoond, waar ik ben geboren en waar mijn moeder ligt begraven, even in Seattle en daarna in New York – wat voor mij Manhattan is. Nog later ver-

huisden we vanuit Brooklyn terug naar New York en tegen de tijd dat ik in Frankrijk aankwam hadden mijn vader en zijn nieuwe vrouw het tot Connecticut geschopt. Toen stond ik natuurlijk allang op eigen benen en woonde ik in een appartement in de East Sixties.

In mijn jeugd bestond 'wij' uit mijn vader, zijn ongetrouwde zus en ik. Mijn moeder was op mijn vijfde naar de begraafplaats gebracht. Ik kan me haar nauwelijks herinneren, maar toch verscheen ze in mijn nachtmerries, dan drukte ze me stevig tegen zich aan met ogen vol wormen en droog, broos haar; haar lichaam was zo rot, zo misselijkmakend zacht dat het openscheurde en me levend probeerde te verzwelgen terwijl ik gillend om me heen klauwde. Maar als mijn vader of tante de kamer in rende om te zien waar ik zo bang voor was, durfde ik niet over de droom te vertellen: dat voelde als verraad aan mijn moeder. Ik zei dat ik over een kerkhof had gedroomd. Ze besloten dat mijn moeders dood met mijn fantasie aan de haal was gegaan; misschien dachten ze dat ik om haar rouwde. Wie weet was dat ook zo, maar in dat geval rouw ik nog steeds.

Mijn vader en tante konden elkaar niet uitstaan, en zonder te weten hoe of waarom, voelde ik dat hun eeuwige strijd alles met mijn overleden moeder te maken had. Ik herinner me dat de foto van mijn moeder, die toen ik nog heel klein was in de grote woonkamer van het huis in San Francisco in zijn eentje op de schoorsteenmantel stond, de kamer domineerde. Het was alsof die foto het bewijs was dat haar geest de sfeer bepaalde en ons allemaal beheerste. Ik herinner me dat er schaduwen samendromden in de hoeken van die kamer waar ik me nooit thuis heb gevoeld, en dat mijn vader overspoeld werd door het goudgele licht

van de schemerlamp die naast zijn luie stoel stond. Daar las hij de krant, voor mij verscholen achter de krant, zodat ik hem in een wanhopige poging zijn aandacht te trekken soms zo irriteerde dat het duel erop uitliep dat ik huilend de kamer werd uitgedragen. Of hij zat voorovergeleund, met zijn ellebogen op zijn knieën, naar het grote raam te staren dat de pikzwarte nacht buitensloot. Dan vroeg ik me af waar hij aan dacht. In mijn herinnering draagt hij altijd een grijze spencer, heeft hij zijn stropdas losgemaakt en valt zijn rossige haar over zijn vierkante, blozende gezicht. Hij was een van die mensen die vlug lachen en niet snel boos worden, zodat hun woede, als die eenmaal is gewekt, ontzagwekkender is omdat die onverwacht oplaait uit een diepe krocht en het hele huis in de as kan leggen.

Ellen, zijn zus, iets ouder dan hij, iets donkerder – altijd te chic gekleed, altijd met te veel make-up, met een gezicht en figuur die steeds harder werden, met veel sieraden die klingelden en botsten in het licht – zit op de bank te lezen; ze las veel, alle nieuwe boeken, en ging vaak naar de bioscoop. Of ze zit te breien. Het leek of ze altijd een enorme tas vol vervaarlijk ogende breinaalden bij zich droeg, of een boek, of beide. En ik heb geen flauw idee wat ze breide, al moet ze af en toe iets voor mijn vader of mij hebben gemaakt. Maar dat weet ik niet meer, zoals ik ook niet meer weet welke boeken ze las. Misschien las ze altijd hetzelfde boek of breide ze al die jaren aan dezelfde sjaal, trui of wat dan ook. Soms gingen zij en mijn vader kaarten – dat kwam niet vaak voor; soms praatten ze, op vriendelijke, plagerige toon; maar dat was gevaarlijk. De plagerijen liepen bijna altijd uit op ruzie. Soms hadden we bezoek en dan mocht ik erbij zijn als ze cocktails dronken. Dan was

mijn vader op zijn best: jongensachtig en hartelijk liep hij met een glas in de hand de afgeladen kamer rond, schonk iedereen bij, lachte uitbundig, ging vriendschappelijk met de mannen om en flirtte met de vrouwen. Of nee, hij flirtte niet, hij praalde. Ellen hield hem continu in de gaten alsof ze bang was dat hij iets verschrikkelijks ging doen, ze hield hem in de gaten en hield de vrouwen in de gaten en ja, zij flirtte wel met de mannen, op een bizarre, zenuwslopende manier. Daar stond ze, klaar voor de aanval zoals dat heet, met een mond roder dan bloed, gekleed in iets wat ofwel de verkeerde kleur had, ofwel te strak zat, ofwel te jeugdig was, met een cocktailglas in de hand dat ieder moment kon versplinteren, aan diggelen kon gaan terwijl die stem van haar snerpte als een scheermes op glas. Als ik haar toen ik klein was met bezoek zag, werd ik bang van haar.

En wat er in die kamer ook gebeurde, mijn moeder zag het allemaal. Ze keek toe vanuit de fotolijst, een bleke, blonde vrouw, fijngebouwd, met donkere ogen, rechte wenkbrauwen en een nerveuze, zachte mond. Maar iets in die ogen, in die priemende blik, iets licht boosaardigs en veelbetekenends in haar mond verried dat er achter die gespannen kwetsbaarheid een kracht schuilging die even onvoorspelbaar als onbuigzaam was en net als de woede van mijn vader gevaarlijk was omdat je hem niet zag aankomen. Mijn vader had het haast nooit over haar, en als hij dat wel deed sloeg hij om de een of andere reden zijn hand voor zijn gezicht; hij vertelde alleen over haar als moeder, en hij had het net zo goed over zijn eigen moeder kunnen hebben. Ellen had het vaak over haar, ze vertelde wat een bijzondere vrouw ze was geweest en dan voelde ik me ongemakkelijk. Ik vond dat ik het recht niet had de zoon van zo'n moeder te zijn.